

Karel Kysilka:

K původu hrabat ze Stockau, majitelů napajedelského panství v polovině 19. století

Přes padesát let, od roku 1830 do roku 1884 byli majiteli napajedelského panství po dvě generace hrabata ze Stockau. V roce 1830 se přizemnil k Františce z Fünfkirchenu, ovdovělé hraběnce z Kesselstattu, mladý major c.k. armády Jiří Adolf, hrabě ze Stockau. V roce 1884 zemřel jeho syn Bedřich ze Stockau a panství zdědila Bedřichova dcera Marie, která po sňatku s Aristidem Baltazim nechala zpočátku polovinu a posléze celé napajedelské panství přepsat na svého manžela.

Erb hrabat ze Stockau

z morganatického sňatku knížete Alexandra Thurn-Taxis a jeho manželky Matildy Amálie Thurn-Taxis. Jenže – kníže Alexander Thurn-Taxis nežil v žádném nerovném svazku. Naopak, jeho manželkou byla Tereza Matylda, princezna meklenbursko-střelická, příslušnice jednoho z nejvýznamnějších vládnoucích rodů Evropy.

Abychom si objasnili, jak to tedy s Jiřím ze Stockau vlastně bylo, musíme se vrátit do poslední třetiny 18. století na vévodský dvůr v Neustrelitz v Meklenbursku.

Tereza Matylda, plným jménem Therese Amalie Mathylde, se narodila 5. dubna 1773 v Hannoveru, kde její otec, Karel II., vévoda meklenbursko-střelický, byl vládnoucím regentem z pověření svého švagra Jiřího III,

Původ hrabat ze Stockau je ve veškeré dostupné literatuře více nebo méně zamlžen. Gothajský almanach hraběcích rodů z roku 1855 se omezuje na konstatování, že Stqckauové jsou starou moravskou šlechtou a že Jiří Adolf, sv. pán Stockau byl r. 1812 povýšen do rakouského hraběcího stavu. Constantin Wurzbach se ve svém biografickém slovníku (1879) přiznává bez obalu k tomu, že nemá žádná genealogická data o původu tohoto rodu, opakuje údaje z Gothajského almanachu o Jiřím Adolfovi a omylem za jeho syna považuje Jiřího ze Stockau na Napajedlich (+1865). Nový Siebmacher z r. 1899 jmenuje hraběte Jiřího Antona (!) a jeho syna Jiřího. Ani Wurzbach ani Siebmacher nepředpokládají, že jde o jednu a tutéž osobu. Starší vlastivědná literatura o Napajedlich (Prasek, Sova a Zemek a kol.) se o rodovém původu hraběte Jiřího ze Stockau vůbec nezmiňují. Milada Písková v poslední publikaci o historii Napajedel uvedla, že Jiří ze Stockau pocházel

Karel II., vévoda meklenbursko-střelický (1741-1816) a jeho manželka Friederike, lantkraběnka Hesensko-Darmstadtská (1752-1782)

britského krále a hannoverského kurfiřta v jedné osobě.

Karlova kariéra byla strmá. Již dřívější král Jiří II. nad ním držel ochrannou ruku a všemožně ho podporoval. Když byly Karlovi pouhé čtyři roky, Jiří II. mu udělil anglickou důstojnickou hodnost.

Karel žil na královském dvoře v Hannoveru a občas pobýval v Hesensku v Darmstadtu, kde v roce 1767 poznal Friederiku, krásnou patnáctiletou dceru hessenského lantkraběte Jiřího Viléma. V následujícím roce se stala jeho ženou. Během 14 let porodila celkem deset dětí, z nichž však dospělosti dožilo pouze pět. Čtyři dcery - Charlotta, Tereza Matylda, Louisa a Friederika - a pozdější následník střelického trůnu, Jiří. Po smrti matky sestry Tereza, Louisa a Friederika od roku 1786 vyrůstaly v Darmstadtu u své babičky, lantkraběnky Marie Luisy, zatímco nejstarší Charlotta byla již tehdy provdána za Bedřicha, vévodu sasko-altenburského.

Všechny dcery zdědily po matce její krásu a moudrost a patřily k nejznámějším, nejobdivovanějším a nejžádanějším nevěstám všech evropských panovnických rodů.

Luisa Augusta se stala roku 1793 manželkou pruského krále Bedřicha Viléma III. Nejmladší Friederika Karolina Sofie si vzala jeho bratra Ludvíka, po jehož brzké smrti se provdala za Bedřicha Solms-Braunfelda a nakonec r. 1815 - jako dvojnásobná vdova - ve věku 37 let si vzala svého bratrance Ernesta Augusta I., krále hannoverského.

Tereze Matyldě se začal dvořit následník knížecího trůnu Karel Alexander Thurn und Taxis. Byla to dobrá partie. Byl mladý, bohatý, problém byl jen v tom, že byl katolík. Avšak poté, když přislíbil své budoucí nevěstě, že v Řezně, kde knížecí rod Thurn-Taxisů sídlil, jí nikdo nebude dělat žádné problémy s tím, že je luteránského vyznání, svolil její otec, jenž se mezitím stal vládnoucím vévodou v Meklenbursku-Střelicku, ke sňatku. Svatba se konala na zámku v Neustrelitz v měsíci květnu roku 1789.

Dvě podobizny Terezy Amalie Matyldy, kněžny Thurn a Taxis, rozené princezny meklenbursko-střelické

Mladá nevěsta byla nejen krásná a chytrá, ale i vzdělaná, emancipovaná, energická a zejména cílevědomá. Toužila po tom, aby se sama stala vládkyní tohoto významného a bohatého knížecího domu. Brzy po jejím příchodu do Řezna začaly spory mezi ní a benediktinským knížecím opatstvím, které bylo zároveň i sídlem knížecí rodiny. Princezna si prosadila, aby se

evangelické bohoslužby konaly přímo v klášterním kostele sv. Emmerama, což bylo v katolickém městě neslýchané. V opatství navíc pořádala slavnosti, bály, divadelní představení a společenské večery. Vztahy mezi knížecí rodinou a církví klesly pod bod mrazu. Matylda byla velkou příznivkyní umění – stýkala se s významnými básníky, jako byli Jean Paul (1763-1825), Friedrich Gottlieb Klopstock (1724-1805), který napsal ódu na její počest, Friedrich Rückert (1788-1866) a Švýcar Johann Kaspar Lavater (1741-1801). Podporovala malíře a grafika Josefa Franze von Goetz (1754-1815), který byl vykázan z Mnichova pro svou příslušnost ke svobodným zednářům a usadil se v Řezně.

Politicky se Tereza začala angažovat až po smrti tchána Carla Anselma Thurn und Taxis, kdy se stal její manžel Karel Alexander oficiálně pátým vládnoucím knížetem rodu. Jejimi politickými cíli se staly obnova poštovního monopolu pro rod Thurn-Taxisů v Německu a znovuzískání územní a politické suverenity pro knížecí dům. O suverenitu i poštovní monopol přišli Turn-Taxisové v důsledku porážky Rakouska v napoleonských válkách, osobního nepřátelství s bavorským dvorem a vzniku Rýnského spolku r. 1806. Manžel byl pouze loutkou v jejích rukou. Tereza v té době cestovala po celém Německu od Berlína, přes Drážďany a Erfurt, v Paříži byla za Napoleonem, ve Vídni jednala s rakouským císařem, ba navštívila i Prahu. Tereza směřovala ke svému cíli všemi prostředky. Intrikánství, pomluvy a samozřejmě i postel patřily neodmyslitelně k jejím zbraním.

Setkávala se s významnými politiky té doby, okouzila Talleyranda, pravděpodobně byla milenkou ruského cara Alexandra. Dosáhla však jen částečných úspěchů – Napoleon jí vrátil například některá ztracená panství za Rýnem, avšak opětného uznání Thurn-Taxisů monopolními provozovateli pošty získala až po porážce Napoleona, na Vídeňském kongresu v r. 1815. Splnění svého druhého snu – získání územní suverenity v rámci Německa – se však nikdy nedočkala. Odmítl ji její švagr, pruský král Bedřich Vilém III., jeho kancléř Hardenberg, ruský car i rakouský kancléř Metternich.

Amálie von Sternfeld (1808-1888), sestra Jiřího Adolfa ze Stockau, známá také pod příjmením Stargard, provdaná za hraběte Alexandra v. Kruedenera, ruského vyslance v Mnichově, a po jeho smrti za Nikolaje Vladimiroviče, hraběte von Adlersberg, carského gubernátora Finska.

Svému muži byla Tereza po většinu života nevěrná a vůbec se tím netajila. Kolem roku 1800 poznala v Řezně hraběte Maximiliana von Lerchenfeld (17.1.1772 – 19.10.1809), syna bavorského vyslance při německém sněmu v Řezně, jemuž již po staletí předsedal knížecí rod Thurn – Taxisů. Tereza se do něj zamilovala a Max byl neustále v její blízkosti. Slabý knížecí princ ani jeho otec tomu nemohli zabránit. Po narození knížecího dědice (Maximilián Karl Thurn – Taxis 1802-1871) se vynořily pověsti o tom, že jeho skutečným otcem nebyl Karel Alexander, ale právě Lerchenfeld. Nasvědčovala by tomu obě křestní jména dítěte – Karel po princovi a Maximilián po milenci.

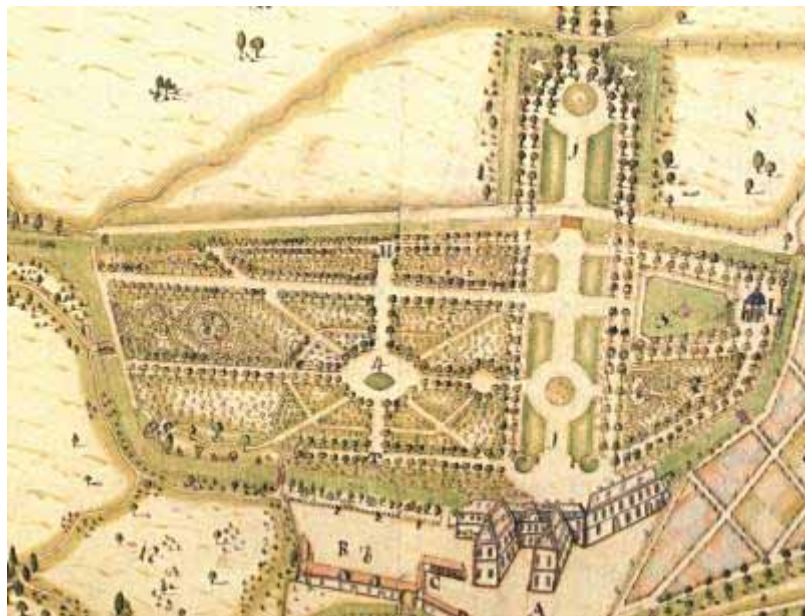
Později se oba milenci se svou láskou již ani netajili. V srpnu 1805 Tereza Matylda pobývala s Lerchenfeldem v Stuttgartu a přesně po devíti měsících v Drážďanech, kde se stal mezitím hrabě Max Lerchenfeld bavorským vyslancem,

porodila syna, jenž dostal jméno Jiří Adolf. Křest, pravděpodobně luteránský, se konal dne 6. května 1806. O tři měsíce později, 17. srpna, byl Jiří pokřtěn ještě jednou, tentokrát v katolickém ritu. Terezie porodila Lerchenfeldovi následně ještě další čtyři děti, z nichž nejznámější se stala Amalie (1808-1888), jejíž obraz od malíře Josefa Stielera je dodnes ozdobou královské galerie v Mnichově.

Hrabě Lerchenfeld byl od roku 1799 řádně ženatý s Marií Annou sv. paní Groschlag. Patřilo mu bavorské panství Kiefering a manželka mu přinesla věnem malý statek se zámkem Stockau u hesenského Dieburgu. Dne 19. října 1809 ve věku 37 let Maximilián hrabě Lerchenfeld na Köferingu a Schönburgu, jak zněl jeho plný titul, umírá v Kasselu v náručí své milované Terezy.

O nemanželské děti Lerchenfelda a kněžny bylo dobře postaráno. Amalie, které se ujala vdova po Maximiliánu von Lerchenfeld, vyrůstala v Kieferingu společně se svými nevlastními sourozenci Maximiliánem Josefem a Ernestinou. Jiřího Adolfa si matka ponechala při sobě na knížecím dvoře v Řezně. Je pravděpodobné, že Jiří Adolf občas pobýval i na Köferingu a na panství Stockau, které Lerchenfeldům patřilo až do r. 1840.

Právě po zámku Stockau a vymřelém rodu Groschlagů (někdy uváděni jako Freiherren von Stockau) obdržel Jiří Adolf titul hraběte ze Stockau. Jeho sestra Amalie se stala hraběnkou ze Sternfeldu a další sourozenci, dvojčata Elise (1807-1875) a Max (1807-1845), jakož i nejmladší Tereza Louisa (1809-1872), která se narodila kněžně jen měsíc před úmrtím Lerchenfelda v r. 1809, dostali predikát von Straka.

Plán zámku Stockau a zámeckého parku z 18. století. V roce 1853 byl zámek i s hospodářskými budovami zbořen a park zpustl. Koncem 19. století se lokalita stala majetkem města Dieburgu, které v průběhu 50. let 20. století začalo s rekonstrukcí parku.

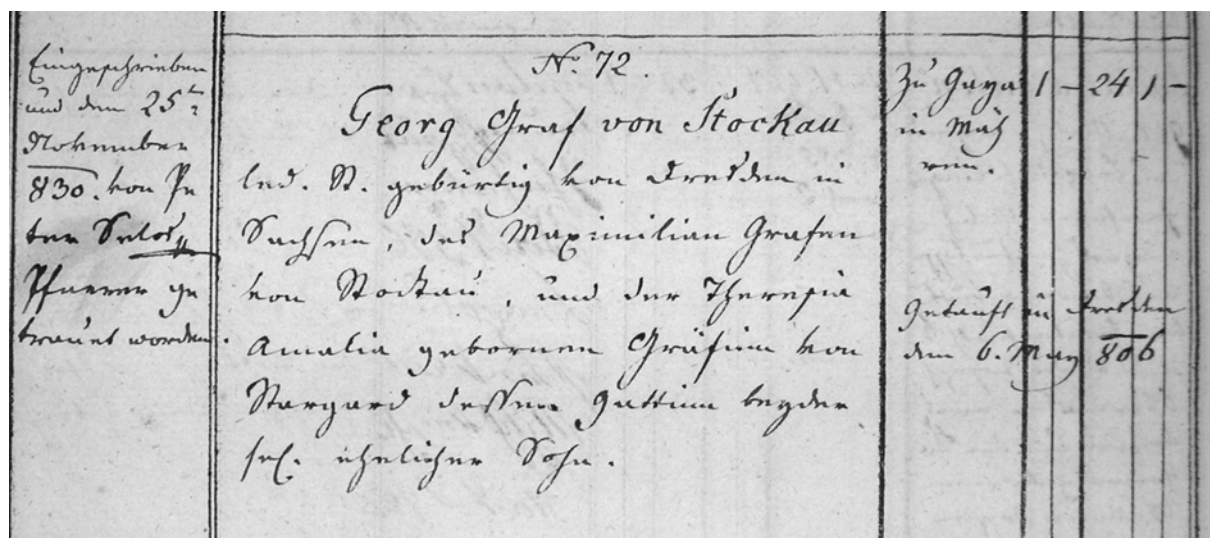
Po smrti Lerchenfelda se novým milencem Terezy Matyldy stal důvěrník knížete Alexander von Miltitz (+1845), jemuž prý porodila na přelomu let 1811/1812 v Chebu další dítě. Knížeti Thurn-Taxisovi došla trpělivost s manželčinými avantýrami a r. 1814 se odvážil vykázat osmiletého Jiřího Adolfa od dvora. Oficiální zdůvodnění znělo uhlazeněji: na přímluvu své milované manželky se rozhodl poskytnout „nám doporučenému Jiřímu ze Stockau přiměřené vzdělání“ a se „zřetelem na řádnou výchovu našich milovaných princů“ (!) poslal Jiřího do Výchovného institutu sv. Ferriere do Ženevy. Přítomnost Jiřího na dvoře vyvolávala problémy spojené s výchovou knížecích synů Maximiliána Karla a Bedřicha Viléma.

V té době se zřejmě matka rozhodla vzít osud malého Jiřího do vlastních rukou a pomoci mu v další kariéře. V Bavorsku to však možné nebylo. Můžeme se jen domýšlet, kdo přišel na myšlenku, aby Jiří své další osudy spojil s Rakouskem, kdo to zprostředkoval a kolik to stálo.

Nicméně dne 6. září 1816 se zpětnou platností od 13.9.1812 byl vystaven v Schönbrunnu a císařem podepsán diplom, osvědčující pro Jiřího a jeho potomky rakouský hraběcí stav. Tak se přihodilo, že se Jiří Stockau ve věku 6 let stal rakouským hrabětem, což zmátlo pozdější genealogy a heraldiky.

Na jaře příštího roku, dne 13.4.1817, kníže Thurn-Taxis píše přímluvný dopis na rakouského arcivévodu Johanna (1782-1859) a prosí ho o zabezpečení vojenské kariéry pro manželčina syna.

Absolvoval pravděpodobně vojenskou akademii ve Vídeňském Novém Městě a pak sloužil u 2. haličského hulánského pluku knížete Schwarzenberka, kde dosáhl hodnosti poručíka. Ve dvacátých letech byl pluk posádkou na Moravě – v Prostějově a Slavkově. Jiří si pořídil byt v Kyjově, odkud to k posádce neměl daleko. V roce 1830 se při nějaké příležitosti seznámil s ovdovělou majitelkou Napajedelského panství, devětadvacetiletou hraběnkou Františkou z Kesselstattu, rozenou z Fünfkirchenu.

Levá strana zápisu v matrice oddavek farního kostela Unsere Liebe Frau zu den Schotten ve Vídni.

Ve čtvrtek dne 25. listopadu 1830 byli snoubenci oddáni v kostele Panny Marie vídeňského benediktýnského opatství „zu den Schotten“ na náměstí Freyung. Za svědky jim byl hrabě Alexander Klebelsberg, c.k. komorník a podplukovník, vrstevník ženichův, ze strany nevěsty její bratranec Olivier, svobodný pán Loudon, majitel panství Bystřice pod Hostýnem. Na svatbu přijela do Vídně řada významných hostů. Zúčastnil se pravděpodobně plukovník hrabě Lamberg, velitel hulánského pluku č.2, u něhož ženich sloužil, dále poručík téhož pluku hrabě Alberti z Brna, pravděpodobně i svědkův otec, generál Klebelsberg, majitel hulánského pluku č.4, hrabě Šternberk z Pohořelic s manželkou, také snad hrabě Vrbna z Opavy, hrabě Podstatský – Liechtenstein s rodinou, hraběnka St. Julien, již patřil statek Skalička u Hranic, a hraběnka Chorynská na Veselí n.Mor. Je zajímavé, že v tom týdnu, kdy se konala svatba, přijel do Vídně větší počet hulánských a dragounských důstojníků od různých útvarů, kteří zase během pár dnů město opustili.

Matriční zápis o sňatku je velice zajímavý. U ženicha totiž uvádí, že byl *manželským* synem Maxmimiliana, hraběte Stockau, a jeho manželky Terezie Amalie, rozené hraběnky von Stargard. V poznámkách Pater Seles, oddávající kněz, uvedl, že oba snoubenci předložili své křestní listy, nevěsta úmrtní list zesnulého manžela a potvrzení napajedelského faráře o ohláškách. Ženich přinesl potvrzení o provedených ohláškách v Kyjově, certifikát o propuštění z armády a doklad o své nacionalizaci.

Ženich předložil oddávajícímu knězi buď upravený zápis o křtu nebo došlo ke zfalšování původu se souhlasem faráře. Údaje o rodičích ale zas tak nepravdivé nebyly. Maximilián Lerchenfeld byl, jak jsme si již výše řekli, majitelem panství Stockau, a predikát Stargard označoval území kolem stejnojmenného města v Meklenbursku, které od počátku 14. století bylo jeho součástí a z něhož se později vyvinulo, zjednodušeně řečeno, vévodství meklenbursko-střelické.

Hrabě Stockau opustil armádní řady a usadil se v Napajedlích. S manželkou žil střídavě na panství či ve Vídni. V bouřlivém roce 1848 ale vstoupil opět do vojska a stal se adjutantem u generála Jelačiče. V roce 1849 se zúčastnil tažení

do Itálie stále ještě v hodnosti poručíka v hulánském pluku č. 9 knížete Karla Liechtenštejna. Po ukončení války s Piemontem byl Stockau v hodnosti majora propuštěn z armády a vrátil se za manželkou a dětmi. Stal se kurátorem nadace Tereziánské rytířské akademie ve Vídni.

Další vojny s Itálií r. 1859 se už ale hrabě Stockau pravděpodobně pro nemoc nezúčastnil. V r. 1860 byl císařem jmenován členem rozšířené říšské rady, kde setrval až do své smrti r. 1865.

Jiří Adolf ze Stockau a jeho manželka Františka z Fünfkirchen měli celkem pět dětí. Nejstarším byl Bedřich (1831-1884), jenž se po smrti otce v roce 1865 stal dědicem Napajedel. Druhorozená Marie (1833-1896) se provdala za Alberta hraběte Strachwitze, Žofie (1833-1877) měla slavnou svatbu s otcovým příznivcem a vojenským druhem bánem Josefem Jelačičem, po jehož smrti r. 1859 se provdala za Adolfa, hraběte Dubského z Třebomyslic na Zdislavcích, bratra významné rakouské spisovatelky Marie Ebner von Eschenbach. Zbývající synové Otto (1835-1890) a Jiří ze Stockau (1837-1922) měli za manželky sestry Marii a Evelinu z rodu cařihradského bankéře Theodora Baltazzi.

Žofie ze Stockau (1833-1877), dcera Jiřího ze Stockau a Františky z Fünfkirchen byla dvorní dámou. Provдалa se za Josefa Jelačiče, hraběte von Buzim, otcova dávného přítele, a po jeho smrti za Adolfa, hraběte Dubského z Třebomyslic.

Bedřich ze Stockau se oženil s Matyldou Chorynskou z Ledské (1837-1896), která se narodila na napajedelském zámku hraběnce Marii Chorynské z Ledské. Hraběnka Chorynská (1813-1894), manželka majitele panství Veselí nad Moravou Bedřicha Chorynského, pocházela z uherského knížecího rodu Esterházy. Její matka, Marie Terezie kněžna Esterházy (1797-1874), byla nejstarší dcerou Karla Alexandra Thurn-Taxis a naší Terezie Matyldy meklenbursko-střelické, neboli nevlastní sestrou Jiřího Adolfa ze Stockau. Této drobnosti si doposud nikdo nepovšiml.

To ale znamená, že ještě 20 let po odchodu Jiřího Adolfa od knížecího dvora v Řezně existovaly vazby mezi nevlastními dětmi Terezy Matyldy, které byly dovršeny sňatkem Bedřicha a Matyldy v roce 1857. Ostatně nabízí se otázka, zdali Matylda Chorynská nebyla pokřtěna právě po své prababičce.

Pokud si uvědomíme další rodinné vazby (strýci Jiřího ze Stockau byli velkovévoda meklenbursko-střelický Jiří, pruský král Bedřich Vilém III. a hanoverský král Arnošt August I., prastrýcem anglický král Jiří IV., bratrance ruský car Mikuláš I., pruští králové Bedřich Vilém IV. a Vilém I., pozdější první německý císař, bratrancem a sestřenicí z druhého kolena byli belgický král Leopold I. a anglická královna Viktorie), nedivíme se, že jméno Stockau otvíralo kdykoliv dveře k habsburskému dvoru - až do osudné sebevraždy korunního prince Rudolfa a komtesy Marie Vetserové, jejíž tetou byla Marie Terezie, dcera Bedřicha Stockaua a Matyldy Chorynské, kdy byli všichni Stockauové a Baltazziové navždy od dvora vypovězeni.

O soukromém životě Jiřího Stockaua na Napajedlích toho víme velmi málo, ale z výše naznačeného vyplývá, že jeho kontakty na Řezno přetrvávaly léta. Nevíme však, jestli se zúčastnil pohřbu své matky, která zemřela 12. února 1839 na zámku Taxis (míní se tím pravděpodobně rezidence rodu v Řezně), není známa jeho ani synova korespondence se vznešenými příbuznými. Pro veřejnost byl původ hrabat ze Stockau tabu. Proto i velice střídmě a skromně zní oznámení o skonu hraběte Jiřího ze Stockau ve Wiener Zeitung ze dne 15.4.1865:

„Dne 12. t.m. zemřel ve Vídni po dlouhé nemoci na ochrnutí srdce v 59. roce svého života pan Jiří hrabě ze Stockau, c.k. major, kurátor c.k. Tereziánské akademie, komandér Řádu císaře Leopolda, rytíř Řádu železné koruny druhé třídy. Tělo zemřelého bylo dnes o půl jedné po požehnání a rozloučení v napajedelském zámku uloženo v tamější rodinné kruchtě.“

Na náhrobníku z šedého mramoru v rodinné hrobce pod hřbitovní kaplí v Napajedlích se obdobně nenápadně uvádí:

„Hier ruhet Georg v. Stockau, k. k. Major in d(er) A(rtillerie?) etc. etc. Geboren den 6ten Mai 1806, gestorben den 12ten April 1865. Friede seiner Asche!“

Berlín 20.5.2005

Literatura a prameny:

J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch, Der mährische Adel, pův. Nürnberg 1899, reprint Brno 2000; **C. Wurzbach: Biographisches Lexikon des Kaisertums Österreichs**, díl 39, Wien 1879 (www.literature.at); **V. Prasek: Dějiny městečka Napajedel**, Vel. Meziříčí 1881; **Kol. (Zemek): Napajedla, minulost a současnost města**, Napajedla 1972; **Rudolf Reiser: Mathilde Therese von Thurn und Taxis (1773-1839)**; München 1975, **H. Baltazzi-Scharschmid u. H. Swistun: Die Familien Baltazzi-Vetsera im kaiserlichen Wien**, Wien 1980, **Kol. (M. Písková): Napajedla. Příroda, dějiny, kultura**, Napajedla 1998; **G.O. Schwerdfeger: Therese Mathilde, Herzogin von Mecklenburg-Schwerin**, Neustadt a.d.A.2000, **D. Valůšek, M. Sladkowski: Nápisy na šlechtických náhrobnících v okrese Zlín**, Zlínsko od minulosti k současnosti 18, Zlín 2001; **Wiener Zeitung** z 20.11.1830 až 30.11.1830 a 15.4.1865 (<http://anno.onb.ac.at>), různé internetové zdroje vesměs genealogického charakteru; **korespondence** s F. Gundakerem.

Původ hrabat ze Stockau na Napajedlích

